

ಉದ್ದದ ಪ್ಲಾಸ್ಟಿಕ್ ಚಾಪೆ ಹೊದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟವನು ಸಮೀರ. ಕೊಳೆಗೆರಿಯಲ್ಲಿ ಅವನದ್ದು ಒಂದು ಗುಡಿಸಲು ಇದೆ. ಅದು ಕುಸುಮಿಯ ಗುಡಿಸಲು ಆಜುಬಾಜಿನಲ್ಲೇ, ಅವನದ್ದು ಚಪ್ಪಲಿ ಹೊಲಿದುಕೊಡುವ ವೃತ್ತಿ. ಅದೇ ಕುಸುಮಿಯ ಅಂಗಡಿ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮುಂದೆ ಅದೇ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾನಗರ ಪಾಲಿಕೆ ಚಪ್ಪಲಿ ಹೊಲಿಯಲು ಡಬ್ಬದ ಅಂಗಡಿ ಹಾಕಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅಂಗಡಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟದ್ದಕ್ಕೆ ಅವನೇನು ಅವಳಿಂದ ಮೂರು ಕಾಸು ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಡವರಿಗೆ ಬಡವರ ಆಗೋದು. ಯಾವಾಗಾದರೂ ಪುಡಿ ಕಾಸು ಕೈಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದೆ ಎಂದು ಕಂಡಾಗ ಹತ್ತಿಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಅವನ ಕೈಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು ಕುಸುಮಿ. ಬೇಡ ಬೇಡ ಎನ್ನುತ್ತಲೇ ಸಮೀರ ಅವಳು ಕೊಟ್ಟ ದುಡ್ಡನ್ನು ಪಡೆದು ಚಪ್ಪಲಿ ಹೊಲಿದು ಕೊಟ್ಟಾಗ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದ ದುಡ್ಡಿನ ಒಟ್ಟಿಗೆ ತೆಗೆದಿಡುತ್ತಿದ್ದ. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಕುಸುಮಿ ಆಗೀಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕೋಳಿ ಸಾರನ್ನು, ಒಂದೋ ಎರಡೋ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನೋ ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು.

ಗೌರಿ, ಯವ್ವಾ ಬೇಡ್ಲೆ, ಹ್ಯಾಂಗೋ ತಿಂತಾನವ, ನಂಮ್ನೆ ಸಿಗೋದೆ ಯಾವಾಗೋ ಒಂದವ, ಅದ್ರಲ್ಲೂ ನೀನು ಸಮೀರನಿಗೆ ಒಯ್ಯಿಲ್ಲ" ಎಂದು ಗೊಣಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗಿಂತ ಅವಳ ತಮ್ಮ ಸೋಮು ಚಿಕ್ಕವನು, ಏನು ಹೇಳಲು ತಿಳಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದ್ರು ಕುಸುಮಿಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು, ಪಾಪ ಕೂಸುಗಳ ಬಾಯಿಗೆ ಬಡ್ಡು ಸಮೀರನಿಗೆ ಕೊಡ್ತಿದ್ದೀನಲ್ಲ, ನಾನು ಮಾಡ್ತಿರಾದು ಸರೀನ" ಎನ್ನುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅವನು ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟ ಅಂಗಡಿಯು ಋಣ ತನ್ನ ಮೇಲಿರುವುದು ನೆನಪಾಗಿ, ಅವಳು ಮಾಡಿದ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮರೆಯೋಕಾಯ್ದೆ" ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇದ್ದೆಲ್ಲ ಕುಸುಮಿನ ನನ್ನ ಮುಂದೆ ಹೇಳಿಕೊಂಡದ್ದು. ಇಲ್ಲಿದ್ದೆ ಇವೆಲ್ಲಾ ನಂಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು? ನಾನು ಕುಸುಮಿಗೆ ಅಂಗಡಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ನೆಲ ಕೊಟ್ಟವರ ಮನೆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಾಡಿಗೆಗೆ ಇದ್ದೆ. ಹೋಟೆಲ್ ಊಟ ತಿಂದು ತಿಂದು ಬೇಜಾರಾದಾಗೆಲ್ಲಾ ತರಕಾರಿ ತರಲು ಅವಳ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಗಳು ಅಷ್ಟೇನು ತಾಜಾ ಆಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಸ್ವಲ್ಪ ಒಣಗಿದ್ದರೂ ಅವಳ ಹತ್ತಿರವೇ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೆ. ನಾಜೂಕಾಗಿ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಒಂದೆರಡು ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದಳು ಕೈಚೀಲಕ್ಕೆ, ಬೇಡ ಎಂದರೆ ಕೇಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ದಿನಾ ಅವಳ ಕಡೆಗೆ ಬರಲಿ ಅಂತಲೋ, ಇಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಾರದ ಟ್ಯಾಕ್‌ಟಿಸೋ ಅವಳು ಕೊಟ್ಟದ್ದನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಚಿಲ್ಲರೆಗೆ ಅವಳು ಪರದಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಬಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೆಲವು ದಿವಸ ಬಿಟ್ಟು ನಾನೇನಾದರೂ ಕುಸುಮಿಯ ಅಂಗಡಿಗೆ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆ ತರಲು ಹೋದರೆ ನನಗೆ ಕೊಡಬೇಕೆಂದ ಬಾಕಿ ಚಿಲ್ಲರೆಯನ್ನು ವಾಪಸ್ಸುಕೊಟ್ಟು ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನಾನು ಮರೆತು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಅವಳು ಮರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಇರುವುದೂ ಕೂಡ ಬಡವರಲ್ಲಿ ಎನಿಸುತ್ತಿತ್ತು ನನಗೆ.

ಕೆಲವು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಿಯಲ್ಲಿ ತುಸು ಬದಲಾವಣೆ ಆಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವಳು ಮೊದಲಿನಂತೆ ತೇಪೆ ಹಾಕಿದ ಸೀರೆ ಉಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ತಲೆ ಬಾಚಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬಾಚಿ ಕಟ್ಟಿದ ಗಂಟೊಳಗೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಹೂವಿನ ತುಂಡನ್ನು ಮುಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶುಚಿಯಾಗಿ ಬರಲು ತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವ ಗಿರಾಕಿಗಳು ಹೆಚ್ಚತೊಡಗಿದರು. ನಾನು ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಂತು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವಳ ಅಂಗಡಿಗೆ ಬರುವವರನ್ನು, ವ್ಯಾಪಾರ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆಗತೊಡಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವಳು ತಾಜಾ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬೇರೆಯವರಿಗಿಂತ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಗ್ಗದ ಬೆಲೆಗೂ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಲ್ಲದೆ ಆಸುಪಾಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಯ ಅಂಗಡಿಯೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದರೆ ಏನಿದೆ ಏನಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತಿಲ್ಲ. ಕಾಫಿ ಪುಡಿ ಬೆಂಕಿಪೊಟ್ಟಣದಿಂದ ಹಿಡಿದು ಮನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪೇರಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ಪುಟ್ಟ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬೇಕು ಬೇಕಾದ್ದನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡುವುದು ಅಷ್ಟೇನು ಸುಲಭದ ಮಾತಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವಳಿಗೆ ಯಾವ ವಸ್ತು ಎಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬ ನೆನಪಿನ ಶಕ್ತಿ ಬಲವಾಗಿತ್ತು ಯಾರು ಯಾವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೇಳಿದರೂ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ತೆಗೆದು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ನನ್ನಂತವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇನು ಬೇರೆ ಯಾರಿಂದಲೂ ಆ ಪಾಟಿ ವಸ್ತುವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಾಜೂಕಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಕುಸುಮಿ ಬಿಡಿವಿಲ್ಲದ ದುಡಿಮೆಯಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅವಳೆಂದೂ ಸೋಮಾರಿತನ ತೋರಿದವಳಲ್ಲ. ಅವಳು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಕೋಳಿ ಕೂಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆ

ಏಳುತ್ತಿದ್ದಳಂತೆ. ಸೂರ್ಯೋದಯಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಬಸ್ಸು ಹಿಡಿದು ಮಾರ್ಕೆಟ್‌ಗೆ ಹೋಗಿ ಹೂವು, ಹಣ್ಣು, ತರಕಾರಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಕ್ಕಿದ್ದು ಯಾವ ವಸ್ತುವಿಲ್ಲವೋ ಅದನ್ನೆಲ್ಲಾ ತಂದುಕೊಂಡು ಗುಡಿಸಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ರಾಗಿ ಮುದ್ದೆ, ಬಸ್ತೂಪ್ಪು ಸಾರೋ ಮತ್ತೊಂದೋ ಮಾಡಿಟ್ಟು ಅಂಗಡಿಗೆ ತಲೆ ಮೇಲೆ ಗಂಟೊತ್ತು ತರುವುದು ನಿತ್ಯದ ದಿನಚರಿ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅಂಗಡಿಯನ್ನು ಗಂಟಿನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವ ಮೊದಲು ಬೀದಿ ಗುಡಿಸಿ ಹಿಂಭಾಗದ ಮನೆಯ ನಲ್ಲಿಯಿಂದ ಒಂದು ಬಂದಿಗೆ ನೀರು ತಂದು ರಸ್ತೆ ಗುಡಿಸಿ ನೀರು ಹಾಕಿ ಶುಭಗೊಳಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ರಂಗವಲ್ಲಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅಂಗಡಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದು ತಂದ ಕಾಯಿಪಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಸುರಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು ಮತ್ತೆ ಪುಟ್‌ಪಾತಿಗೆ ಗೋಣಿ ತಾಟು ಹಾಕಿ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆ ಕೂರುತ್ತಿದ್ದಳು. ಗಿರಾಕಿಗಳು ಏನಿದ್ದರೂ ಬರುವುದು ಎಂಟು ಗಂಟೆ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿವರೆಗೆ ಅವಳ ಕೈ ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸುರಿದಿದ್ದ ಹೂಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಹೆಚ್ಚೆ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಶ್ರಮದ ದುಡಿಮೆಯಿಂದ ಅವಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳು ಬದಲಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ನಾನು ಗಂಡಸಿನ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಒಬ್ಬ ಹೆಣ್ಣು ಹೇಗೆ ಸುಂದರವಾದ ಬದುಕನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲಳು ಎಂದು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ.

ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಕುಸುಮಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದೆ, "ಗೌರಿ, ಏನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ?" ಒಂದುಕ್ಷಣ ಗೌರಿ ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ.

"ಅವಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಡ್ತೀಯೆ ತಾನೆ?"
"ಅಯ್ಯೋ ಸೋಮಿ ನಮ್ಮಾಕೆ ಬ್ಯಾಕು ಶಾಲೆ, ಅದ್ರ ಕನಸೇನಾದ್ರೆ ಮಡಕೊಂಡಿದ್ದೆ ಪಕ್ಕಕ್ಕೆ ತಗ್ಗಿಡು ಅಂದಿವಿ"

"ಹಂಗ್ಯಾಕೆ ಅಂದೆ"

"ಈಗಿತ್ತಾಗೆ ಒಂದಿಷ್ಟು ಹಣ ಕೈನಾಗ ಓಡಾಡ್ತಾ ಏತೆ ಸೋಮಿ. ಅದ್ರ ಅವಳ ಮದುವೆಗೆ ಮಡಗಿವಿ, ಇನ್ನು ಶಾಲೆ ಅದು ಇದು ಅಂದ್ರೆ ಅದೇ ದುಡ್ಡನ್ನು ತೆಗೆ ಬ್ಯಾಕು, ಬುಡ್ರಪ್ಪ ನಮ್ಮೊತವರಿಗಲ್ಲ ಶಾಲೆ" ಎಂದು ಬಿಟ್ಟಳು. ಎಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೂ ಕೇಳಲಿಲ್ಲ. ನಾನಂದೆ, "ನಾನೇ ನಿನ್ನ ಮಗಳ ಶಾಲೆಯ ಖರ್ಚನ್ನು ವಹಿಸೋತೇನೆ. ಒಮ್ಮೆ ಅವನ್ನ ಕರ್ಕೊಂಡು ಬಂದು ನಂಗೆ ತೋರಿಸು" ನನ್ನ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಅವಳು ಅಪಾರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು, ನನ್ನನ್ನೊಮ್ಮೆ ದುರುಗುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನೋಡಿದಳು. ನಾನು ಅವಳ ನೋಟವನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದೆ ಹೋದೆ. ಯಾಕಪ್ಪ ಇವಳು ಸುದ್ದಿ ತಂದುಕೊಂಡು ಅಂದು ವಾಪಸ್ಸಾಗಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೊರೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಬಡಜನಕ್ಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಹೇಳೋದು ಯಾರು? ಓದಿಸ್ತೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನ ಹಾಳು ಮಾಡ್ತಾರಲ್ಲ. ಕಾಲ ಬದಲಾಗಿದೆ. ಬಡವರಲ್ಲೂ ಕೆಲ ಜನರು ವಿಧ್ಯಾವಂತರಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಎಂದು ಯಾಕೆ ಇವರು ಯೋಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಹೇಗೆ ತಿಳಿಯ ಹೇಳಲಿ ಎಂದು ತುಂಬಾ ಸಂಕಟಪಟ್ಟೆ. ನನ್ನಂತವನು ಹೇಳಿದರೆ ಇವಳಿಗೆ ಕಿವಿಗೆ ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಸುಮಿಗೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆಯೋ ಅವರಿಂದಲೇ ಹೇಳಿದರೆ ಅವಳು ಕೇಳಬಹುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಪಕ್ಕನೆ ಸಮೀರ ನೆನಪಾದ. ಒಂದು ಸಂಜೆ ಅವನ ಅಂಗಡಿಗೆ ಹೋದೆ. ಯಾರದೋ ಚಪ್ಪಲಿಗೆ ಮೊಳೆ ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಡಬ್ಬದ ಅಂಗಡಿ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೆವರು ಸುರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ತುಂಬಾ ಹೊತ್ತು ನಿಂತುಕೊಂಡೆ ಅವನು ತನ್ನ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮುಳುಗಿ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ ಎನಿಸಿತು ವಿಧಿಯಲ್ಲದೆ.

"ಸಮೀರ" ಎಂದು ಕೂಗಿದೆ. ತಲೆ ಎತ್ತಿ ನೋಡಿದ. ನಾನು ತಿಮ್ಮಿಯ ಮಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ. ಅವಳನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲು ಹೇಳು ಎಂದೆ. ಬೇಕಾದರೆ ನಾನೇ ಶಾಲೆಯ ಖರ್ಚನ್ನು ವಹಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ" ಎಂದೆ. ಅವನು ತಲೆ ಬಗ್ಗಿಸಿಕೊಂಡೆ "ಹೂ..." ಎಂದ. "ನಾನು ಹಣ ಕೊಡುವುದನ್ನು ಕುಸುಮಿಗೆ ಹೇಳಬೇಡ" ಎಂದೆ. ಅವನು ಕೂಡ ಒಂದುಕ್ಷಣ ನನ್ನನ್ನು ಅನುಮಾನದಿಂದ ನೋಡಿದ. "ನನ್ನನ್ನು ಅನುಮಾನಿಸಬೇಡ. ನನ್ನ ಸಂಬಳದಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೊಬ್ಬ ಬಡವರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡೋಣ ಅಂತ, ಇದರ ಮೇಲೆ ಯಾವ ದುರುದ್ದೇಶವೂ ಇಲ್ಲ" ಎಂದೆ. ನಾನು ಇಷ್ಟೆಂದ ಮೇಲೆ ಅವನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಬಂದಿರಬೇಕು, ಅವನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಅದೇ ತಿಂಗಳು ನಾನು ಮತ್ತೆ ಸಮೀರನನ್ನು ಬೇಟಿಯಾದೆ.

"ಗೌರಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ?" ಎಂದ. ನಾನು ಒಂದು ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಯನ್ನು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟೆ. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂದಹಾಸ ಮಿನುಗಿತು.

ಇದಾದ ನಂತರ ನಾನು ತಿಮ್ಮಿಯನ್ನು ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ನಾನಿದ್ದ ಮನೆಯ